

is sokszor valóságos tehertételnek bizonyult, melyen könnyíteni az író akkor sem akart, ha művészi céljait a szabadabb kéz jobban szolgálhatta volna. Ez a «hiteles» anyag billentette regényét a harmadik kötetben a romantikus szerelemmel megterhelt kalandregény ingoványa felé, holott itt az adott motívumok egynémelyikének kikapcsolása ennek az elhajlásnak útját szeghette volna. Mikor a Mednyánszky-könyv magyarul megjelent, egyik ismertetője az annak lapjain feltároló életsorsról ezt írta: «költő alig tud ilyet kieszelni, erre csak a legnagyobb költő: az élet képes». Mi az «élet»-nek ezt az alkotó fölényét kereken tagadjuk s talán Sárközi is némi kárát vallotta, hogy a «kieszelés» jogát ennek a kontárságra oly hajlamos vak hatalomnak sokszor alárendelte.

Ahol — akár az atmoszféra megteremtésében, akár egy-egy, úgyszólván semmiből életrehívott alakjának megformálásában — önmagának ez alárendelésére alkalom sem igen kínálkozott, ahol tehát, magyarán mondva, egészen a maga konyháján főz: regényének legkülönb, a műfaj mester-mértékét is megbíró magaslatai tárnak rendre elibénk. Itt egy szalonkales tiszta maratású rézkarca köszönt, másutt egy csataképnek eszközökben takarékos s minden közhelyről tisztult izléssel lemondó panneauja bontakozik ki a magas művészet megkapó magátólértetődőségével; azután a futólag felbukkanó s az olvasásban mégis maradó nyomot, élő emléket hagyó figurák egész légiója, mint teszem a halál küszöbéről az életbölcsesség glóriájával visszatekintő Kopácsy hercegprímásnak regényirodalmunk legértékesebb eredményeihez tartozó alakja! S azonfölül minden táji és társadalmi környezetnek a főbb szereplők lelkével együttrezgő, minden hatásos szentimentalizmus nélkül is erős érzelmi kihangzású megelevenítése,

akár a vívódólelkű Cézárnak rongyos tót falubeli, trencsényi plébániájáról legyen szó, akár az ötvenes évek Párizsáról, melynek «Bakonyába» bukkott magyar patrióták temetgetik emigrációs keservekbe fulladt álmait! Mindezzel Sárközi a kritikának máris nem az «első regényeket» megillető, vállveregető biztatására, hanem fenntartás nélküli, nyílt meghódolására tette magát méltóvá. S ha a nagy regény egységes lendületének fogyatékából a nagy regény legmagasabb igényéig még föl nem is ért: az előkelő színvonalú írói műnek magasából viszont a felelőtlen s feladatát komolyan nem vevő dolgozásmódnak engedményeket tenni még pillanatokra sem hajlandó. Írói készsége elsőrangú, mondatai a vizuális és nyelvi képzelet szokatlan gazdagságú talajából támadnak és irodalmi magas műveltség odaadó ellenőrzése mellett öltenek testet. «Történelmi» regényíróink — még a legolvasottabbak is — jobbjára nemcsak témáiknak, hanem a stílusnak is kalandorai. Sárközi e handabandázók közt az író toll becsületének nemes harcosa. Rédey Tivadar.

Magyar Irodalmi Ritkaságok öt új száma. (Egyetemi nyomda.) Szabó Béla Dugonics András közmondás-gyűjteményéből ügyesen válogatott ki jellemző részleteket, a bajai ciszterci reálgimnázium dr. Tordai Ányos vezetésével Szent Erzsébet, Szent Elek legendáját és a Halál himnuszát nyomatta újra. A budapesti Zrínyi Miklós reálgimnázium dr. Ollé István vezetésével a *Siralmas Panaszt* adta ki.

A két első kötet anyaga ismerős a műveltebb közönség előtt. A *Siralmas Panasz* csak szakemberek körében vont eddig figyelmet magára, mert első kiadója (Kanyaró Ferenc) Zrínyi Miklósban sejtette a szerzőt. Ez a feltevés ugyan nem valószinű, de a mű önmagáért is megérdemli, hogy szélesebb körben ismerjék meg.

Heveskedése, elkeseredése bonyolulttá teszi ugyan mondatait, de ez az érzelmi aláfestés érdekesebb, mint a mű gondolatai.

A budapesti Vas-utcai felsőkereskedelmi iskola *Vedres István* művét nyomatta újra: *A Tiszát a Dunával összekapcsoló új hajózható csatorna*. Az 1805-ben megjelent művet dr. *Farkas László* vezetésével az intézet utolsó évfolyamú növendékei adták ki.

Farkas László gondos bevezetéséből és magából a műből tevékeny és ügyes gyakorlati embert ismer meg *Vedres István*ban az olvasó. Érvei a csatorna mellett talpraesettek, ma sem tudnak többet és jobbat felsorolni. Érdekes és sokszor elszomorító képet kapunk a múlt század eleji gazdasági viszonyokról. Nem tudják eladni a gabonát, mert nincs szállító eszközük, ezért az állattal etetik fel és pocskolják munkájuk gyümölcsét. A csatorna haszna azonban csak az egyik tétel, amit *Vedres* bizonyítani kíván. A másik talán még kedvesebb szívének: Pestet és Szegedet kell összekötnie a csatornának. Városának esküdt földmérője Szegedet több fontos víziút központjának álmodja. Stílusán meglátszik, hogy küzködik a kifejezésekkel, sokszor belebonyolódik mondanivalójába, de azért gondolatát világosan és maradék nélkül, minden cicomától mentesen veti papírra.

A budapesti Szent Margit leánygimnázium *Hajnal Mátyás* 1629-ben megjelent imakönyvét adta ki újra. A meglepően jó névtelen bevezetés *Hajnal Mátyás* stílustörténeti helyét keresi meg: a korai barokkba tartozik, mert «a cikornyáság és megokolatlan nyelvicomázás és ékítgetés mint stilizáló öncél még nem jut benne uralomra. Tulajdonképpen a középkori misztika nyelvének utolsó kihajtásával állunk itt szemben».

Az imakönyvet egységessé teszi 18 barokkizlésű metszet, melyeknek alkotója «nem az undok Vénusnak, sem

az ő fertelmes fiának, Cupidonnak lelkét hallgatta volt; hanem az Mennyei Vőlegénynek és az ő szerelmes Mát-kájának, az Anyaszentegyháznak iskolájában tanuló szívek között tanult volt». Minden kép után három «punt» jön, amelyek megmagyarázzák az ábrát. Ezt követi a könyörgés. A «punt»-okban korholja a bűnös hívőt a szerző, a könyörgésben Jézus szerető szívéhez fordul segítségért. Az imakönyvön végigvonul a misztikus szerzőkből jól ismert ellentét: a bűnös emberi szívet minden rútsága és undoksága ellenére is felkeresi a «Mennyei Vőlegény», Jézus és mégis akadnak emberek, akik nem sietnek befogadni, hanem bűneikkel bezárják előtte szívük ajtaját. Ez a sorozat egyik legérdekesebb és legszebben kiállított kötete.

F. J.

Bánáti Oszkár: Fiala ritmusok. (Versek.) Szeged. Műhely ez a kötet, amelyben még együtt van az öntvény a salakkal s ahol a formák tiszta vonalát bosszantó hibák teszik élvezhetetlenné. Látásmódban kétségtelenül poétai jeleket mutat, de kifejezéseinek tisztulatlansága és súlyos képzavarai csökkentik ezeknek a biztató jeleknek az értékét.

«Kosár vadalma»-ciklusa friss élet-szemléletével, nyers és zamatos ízeivel («Szerelmem paraszti módra») s a gyöngéd ecsettel felvázolt «Akvarell»-jével jóval felülemelkedik verseinek átlagos színvonalán.

Elgondolásában érdekes a «Levélhullás»-ciklus «Alföldi város» c. verse:

«Itt az alföldön kócos vendéghaj
a város,

Ide legelő kell, mező kell, csatakos,
sáros

Ahol a rögben erő, szilajság tanyáz,
Töretlen lábra erőszakolt bakancs
a ház».

Szerelmi lírája jelentéktelen, kellemtelen próza sekélyes tartalommal.